

SOS
sieć
organizacji
społecznych
dla edukacji

Opracowanie i analiza uwag SOS dla Edukacji do projektu Strategii Rozwoju Polski do 2035 r.

Najważniejsze rekomendacje do Strategii

- **Zapewnienie dostępności wsparcia psychologiczno-pedagogicznego we wszystkich szkołach.**
- **Rozwój kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów i budowanie ich poczucia sprawczości.**
- **Zmiana zasad wynagradzania nauczycieli i opracowanie nowych standardów kształcenia nauczycieli w celu przebudowy wizerunku zawodu.**
- **Włączenie organizacji pozarządowych w działania realizowane w ramach Strategii w obszarze edukacji, rozwoju wolontariatu i działań społecznych.**
- **Rozwój infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej z uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży.**
- **Zapewnienie dostępności przestrzeni publicznej i cyfryzacji szkół.**
- **Rozwój mechanizmów partycypacji młodzieżowej w procesach decyzyjnych.**
- **Wzmocnienie odporności państwa i skutecznej administracji poprzez współpracę z NGO i ewaluację programów.**

Wstęp

Ministerstwo Funduszy i Rozwoju Polityki Regionalnej opracowało projekt Strategii Rozwoju Polski do 2035. Jak wskazuje resort, Strategia Rozwoju Polski do 2035 roku jest dokumentem o fundamentalnym znaczeniu dla długofalowego rozwoju państwa, wyznaczającym priorytety w obszarach edukacji, kompetencji obywatelskich, mobilności, jakości życia, odporności państwa oraz efektywności administracji. Jej celem jest zapewnienie spójnej wizji rozwoju społecznego, gospodarczego i instytucjonalnego Polski w perspektywie kilkunastu lat.

Strategia ma wytyczyć drogę do osiągnięcia równowagi między konkurencyjnością gospodarki, spójnością społeczną oraz bezpieczeństwem kraju. Składa się ona z części diagnostycznej, wdrożeniowej i kierunkowej. Strategia oparta jest o cztery cele i osiemnaście priorytetów, które będą służyć ich realizacji. W najbliższych latach

to właśnie te cele będą wyznaczać kierunki rozwoju kraju i zadań realizowanych przez administrację publiczną.

Przewidziane w Strategii działania nie są obojętne dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Planuje się, by w ramach wypełnienia niektórych priorytetów organizować konkursy dla podmiotów z trzeciego sektora oraz włączać je w projektowane zmiany. W Strategii przewidziano także jeden z kierunków działań bezpośrednio dotyczący NGO: „Wzmocnienie trzeciego sektora” (w ramach priorytetu „Skutecznie działająca administracja”). Jego celem jest m.in. zwiększenie stabilności finansowej organizacji pozarządowych, wspieranie aktywności obywatelskiej w społecznościach lokalnych czy usprawnienie procesu zlecania zadań publicznych organizacjom pozarządowym. Są też takie fragmenty Strategii, które o organizacjach pozarządowych milczą – choć dotyczą takiej działalności, w której „trzeci sektor” powinien być uwzględniony.

Wobec tego tak ważne jest, aby organizacje pozarządowe brały udział w konsultacjach publicznych takich dokumentów, jak właśnie omawiana Strategia i by przedstawiały w ich toku swoje uwagi i propozycje. Głos trzeciego sektora wybrzmi bowiem tylko wówczas, jeśli zadba o to sam trzeci sektor. A musi wybrzmieć, jeśli chcemy, by średniookresowa strategia rozwoju kraju odpowiadała na potrzeby tego środowiska, uwzględniała jego ambicje i plany oraz pomagała w budowaniu silniejszego społeczeństwa obywatelskiego.

Na zapisach Strategii będą opierały się kierunkowe działania Polski aż do roku 2035. Te z nich, które odnoszą się do NGO, mogą być mniej lub bardziej adekwatne do aktualnej sytuacji organizacji pozarządowej. Konsultacje publiczne są okazją do tego, by zadbać o to, aby były one jak najbardziej odpowiednie i trafne.

SOS dla Edukacji postanowił przyjrzeć się zapisom Strategii i zderzyć ją z potrzebami oraz oczekiwaniami sektora. W niniejszym raporcie przedstawiamy analizę zgłoszonych uwag. Wskazuje ona, że w niektórych obszarach strategia wymaga doprecyzowania, aby zapewnić realną wykonalność zapisanych celów. Szczególną uwagę należy zwrócić na konieczność włączenia organizacji pozarządowych i młodzieżowych ciał dialogu obywatelskiego w procesy planowania i wdrażania polityk publicznych. Włączenie tych podmiotów pozwoli lepiej dostosować działania do rzeczywistych potrzeb społecznych i edukacyjnych, zwiększy skuteczność interwencji państwa oraz wzmocni partycypację młodego pokolenia, którego życie będzie w największym stopniu dotyczyła realizacja strategii.

Tworzenie warunków sprzyjających rodzicielstwu (Priorytet 1.2)

Priorytet 1.2 koncentruje się na tworzeniu warunków sprzyjających rodzicielstwu, a w szczególności na zapewnieniu wsparcia edukacyjnego i psychologiczno-pedagogicznego w szkołach. W ramach kierunku „Dostosowanie metodyki nauczania

do zróżnicowanych potrzeb uczniów i uczennic” dokument zakłada, że w sytuacjach, gdy standardowe zabiegi pedagogiczne nie przynoszą efektu, dostępne będzie wsparcie psychologiczno-pedagogiczne. W praktyce takie sformułowanie wymaga doprecyzowania. Obecnie nie każda szkoła w Polsce zatrudnia psychologa, a dostęp do tego wsparcia bywa ograniczony, co utrudnia realizację założonego celu.

Z tego względu konieczne jest sprecyzowanie, że każda szkoła powinna zatrudniać psychologa w wymiarze co najmniej połowy etatu. Jako cel do osiągnięcia w perspektywie roku 2035 należy wskazać sytuację, w której 100% szkół posiada psychologa, co umożliwi pełne i kompleksowe wsparcie uczniów. Takie rozwiązanie zwiększy dostępność usług psychologiczno-pedagogicznych i pozwoli reagować na indywidualne potrzeby uczniów.

Równie istotne są zmiany w podstawach programowych kształcenia ogólnego. Projekt dokumentu zakłada, że zmiany będą oparte na wynikach badań międzynarodowych, analizach dotychczasowych podstaw programowych oraz postulatach środowisk nauczycielskich. Uwagi konsultacyjne podkreślają konieczność włączenia również organizacji pozarządowych, które posiadają doświadczenie w pracy z uczniami, rodzinami i lokalnymi społecznościami. Ich udział pozwoli zwiększyć trafność wprowadzanych zmian oraz lepiej odpowiadać na zróżnicowane potrzeby edukacyjne.

Wysokie kompetencje obywateli (Priorytet 2.1)

Priorytet 2.1 ma na celu rozwój kompetencji obywatelskich i społecznych młodego pokolenia. Uwagi zgłoszone do dokumentu wskazują, że skuteczność działań edukacyjnych wymaga nie tylko zmian merytorycznych, ale także poprawy jakości środowiska szkolnego.

Badania PISA 2022 wskazują, że polscy uczniowie osiągają wyniki dużo poniżej średniej OECD w zakresie poczucia przynależności do szkoły, bezpieczeństwa, relacji rówieśniczych oraz kompetencji społeczno-emocjonalnych, takich jak empatia, współpraca, pewność siebie i odporność na stres. Polska jest właściwie na ostatnich miejscach w tych kategoriach. W konsekwencji istotne jest, aby strategia wyznaczała mierzalne cele w tym zakresie. Należy dążyć do poprawy wyników polskich 15-latków w badaniach PISA w kategoriach związanych z dobrostanem i kompetencjami pozakognitywnymi, a także uwzględnić wskaźniki: poczucie przynależności do szkoły, bezpieczeństwo w szkole, dręczenie i przemoc, dobrostan uczniów oraz kompetencje społeczno-emocjonalne. Realizacja tych celów powinna umożliwić Polsce osiągnięcie wyników powyżej średniej OECD w badaniach PISA do 2035 r.

Rozwój sprawczości dzieci i młodzieży wymaga wzmocnienia roli samorządów uczniowskich, w tym wprowadzenia systemowych rozwiązań wspierających działalność samorządów oraz umożliwienia tworzenia szkolnych budżetów

partycypacyjnych. Bez takich zmian trudno będzie osiągnąć zamierzone cele związane z rozwijaniem kompetencji obywatelskich.

Ważnym aspektem pozostaje kwestia wynagrodzeń nauczycieli. Wskazane jest powiązanie wynagrodzeń z wskaźnikami w gospodarce, aby zapewnić adekwatny prestiż zawodu i motywować do rozwoju zawodowego. Dodatkowo należy uregulować pracę nauczycieli w godzinach nadliczbowych oraz wynagrodzenie za pracę ponadwymiarową. Modernizacja standardów kształcenia nauczycieli powinna uwzględniać głos środowisk akademickich, nauczycielskich i organizacji pozarządowych, zapewniając równocześnie swobodę kształtowania programu nauczania przez uczelnie i właściwe uregulowanie praktyk zawodowych.

Przebudowa wizerunku zawodu nauczyciela nie może ograniczać się jedynie do kampanii społecznych, lecz powinna obejmować przegląd i nowelizację przepisów regulujących wykonywanie zawodu oraz rozważenie powołania samorządu zawodowego nauczycieli. Takie działania przyczynią się do wzmocnienia prestiżu zawodu i poprawy jakości edukacji w Polsce.

Dodatkowo w ramach zmniejszania nierówności w dostępie do edukacji wysokiej jakości istotne jest włączenie organizacji pozarządowych w system edukacji poprzez przegląd przepisów, eliminację barier i wsparcie finansowe oraz organizacyjne przy tworzeniu programów edukacyjnych, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach.

Rozwój mobilności oraz infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (Priorytet 2.2)

Priorytet 2.2 kładzie nacisk na rozwój infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej w Polsce. Uwagi zgłoszone w konsultacjach podkreślają, że przy opracowywaniu minimalnych standardów częstotliwości przewozów należy uwzględnić potrzeby dzieci i młodzieży korzystających z systemu oświaty, a także instytucji kulturalnych i sportowych, zarówno publicznych, jak i prywatnych.

Warto również wprowadzić wskaźniki mierzalne w zakresie cyfryzacji szkół, np. odsetek szkół posiadających nowoczesny sprzęt komputerowy i dostęp do szybkiego Internetu. Zapewni to wyrównanie szans edukacyjnych i zwiększy dostęp do nowoczesnych narzędzi edukacyjnych. Rozwój transportu i telekomunikacji jest nie tylko inwestycją w infrastrukturę, ale także w dostęp do edukacji, kultury i aktywności społecznej dla młodych obywateli.

Dbanie o jakość życia wszystkich obywateli (Priorytet 2.7)

Priorytet 2.7 dotyczy poprawy jakości życia obywateli, ze szczególnym uwzględnieniem osób ze szczególnymi potrzebami, dzieci i młodzieży oraz sektora pozarządowego. Uwagi zgłoszone w konsultacjach wskazują na konieczność opracowania standardów dostępności przestrzeni publicznej, w tym szkół, oraz zapewnienia finansowania ich wdrożenia.

Ważnym elementem jest rozwój funkcji edukacyjno-opiekuńczych szkół, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Włączenie organizacji pozarządowych w prowadzenie zajęć kulturalnych, sportowych i społecznych wymaga systemowych rozwiązań, takich jak konkursy dotacyjne i uproszczenie przepisów dotyczących współpracy z NGO.

Rozwój wolontariatu i młodzieżowych ciał dialogu obywatelskiego powinien obejmować stabilne finansowanie młodzieżowych rad przy jednostkach samorządu terytorialnego. .

Uwzględnienie tych zaleceń pozwoli zwiększyć skuteczność strategii, realnie poprawić sytuację uczniów, nauczycieli oraz społeczności lokalnych, a także wzmocnić społeczeństwo obywatelskie i młode pokolenie w procesach decyzyjnych.

Budowa odporności państwa i skuteczna administracja (Priorytety 3.3 i 3.5)

W obszarze odporności państwa istotne jest podnoszenie świadomości o cyberzagrożeniach oraz przeciwdziałanie dezinformacji. Uwagi zgłoszone w konsultacjach wskazują, że w tych działaniach powinny uczestniczyć organizacje pozarządowe, które dysponują doświadczeniem edukacyjnym i możliwością dotarcia do różnych grup społecznych.

Priorytet 3.5 dotyczący skutecznej administracji powinien uwzględniać okresowe ewaluacje programów wspierających społeczeństwo obywatelskie, przy aktywnym udziale NGO. Reagowanie administracji na bieżące problemy podmiotów korzystających ze wsparcia oraz eliminowanie barier formalno-prawnych jest niezbędne do efektywnej realizacji polityk publicznych.

Podsumowanie

Analiza zgłoszonych uwag dotyczących Strategii Rozwoju Polski do 2035 roku wskazuje, że skuteczna realizacja zapisanych celów wymaga doprecyzowania niektórych zapisów oraz włączenia mechanizmów systemowych w kluczowych obszarach życia społecznego i edukacyjnego. Wyniki konsultacji społecznych i eksperckich pokazują, że niezbędne jest kompleksowe podejście, które nie ogranicza się wyłącznie do deklaracyjnych zapisów, ale wprowadza realne narzędzia wspierające rozwój kompetencji dzieci, młodzieży i całego społeczeństwa.

Szczególną uwagę należy poświęcić zapewnieniu dostępności wsparcia psychologiczno-pedagogicznego w każdej szkole. Wskazane jest nie tylko zwiększenie liczby specjalistów, ale również systematyczne wprowadzanie programów profilaktycznych i interwencyjnych, które będą dostosowane do zmieniających się potrzeb uczniów. Wsparcie psychologiczne powinno być integralną częścią procesu edukacyjnego, tak aby uczniowie otrzymywali pomoc w sposób kompleksowy, niezależnie od miejsca zamieszkania czy rodzaju szkoły.

Kolejnym istotnym aspektem jest rozwój kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów oraz budowanie ich poczucia sprawczości. W dobie dynamicznych zmian społecznych i technologicznych umiejętności takie jak komunikacja, empatia, współpraca czy rozwiązywanie problemów stają się niezbędne. Strategia powinna uwzględniać programy edukacyjne, które rozwijają te kompetencje od wczesnych etapów nauki, a także wspierać inicjatywy umożliwiające młodym ludziom realny wpływ na życie szkolne i lokalne społeczności.

Modernizacja wynagrodzeń i standardów kształcenia nauczycieli stanowi kolejny kluczowy obszar. Wzmocnienie prestiżu zawodu nauczyciela oraz zapewnienie odpowiedniego poziomu wynagrodzeń są niezbędne, aby przyciągnąć i zatrzymać wykwalifikowanych specjalistów w systemie edukacji. Równocześnie warto wprowadzić programy doskonalenia zawodowego i mentoringu, które umożliwią nauczycielom rozwój kompetencji pedagogicznych, cyfrowych i społecznych, a także wzmacniają poczucie satysfakcji z wykonywanej pracy.

Strategia powinna również przewidywać aktywne włączenie organizacji pozarządowych w proces edukacji, rozwój wolontariatu oraz realizację działań społecznych. Współpraca szkół z NGO pozwala na wzbogacenie oferty edukacyjnej, wprowadzenie innowacyjnych metod nauczania i rozwój umiejętności obywatelskich wśród uczniów. Jednocześnie wspieranie wolontariatu i działań społecznych sprzyja budowaniu postaw odpowiedzialności, zaangażowania i solidarności społecznej.

Równolegle niezbędny jest rozwój infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, który uwzględni potrzeby dzieci i młodzieży. Zapewnienie bezpiecznych, wygodnych i dostępnych form komunikacji, zarówno w sensie fizycznym, jak i cyfrowym, sprzyja

wyrównywaniu szans edukacyjnych, umożliwia uczestnictwo w zajęciach pozaszkolnych oraz integrację społeczną.

Kolejnym istotnym elementem jest dostępność przestrzeni publicznej oraz cyfryzacja szkół. Przestrzenie publiczne powinny sprzyjać rekreacji, edukacji i integracji społecznej, natomiast inwestycje w nowoczesne technologie edukacyjne umożliwiają rozwój kompetencji cyfrowych, ułatwiają dostęp do wiedzy oraz wspierają proces nauczania w sposób elastyczny i innowacyjny.

Rozwój mechanizmów partycypacji młodzieżowej w procesach decyzyjnych to kolejny obszar, który wymaga wzmocnienia. Młodzi ludzie powinni mieć realny wpływ na decyzje dotyczące edukacji, polityki społecznej czy przestrzeni publicznej, co sprzyja budowaniu świadomości obywatelskiej i kształtowaniu kompetencji liderów przyszłości.

Wreszcie, wzmocnienie odporności państwa i skutecznej administracji poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz systematyczną ewaluację programów jest kluczowe dla zapewnienia spójności działań strategicznych. Efektywne monitorowanie, analiza wyników i elastyczne dostosowywanie działań do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych pozwoli na osiągnięcie zakładanych celów w sposób optymalny i trwały.

Uwzględnienie powyższych rekomendacji zwiększy efektywność Strategii Rozwoju Polski do 2035 roku, umożliwi realne osiągnięcie zakładanych celów społecznych i edukacyjnych oraz wzmocni partycypację obywateli w procesie kształtowania przyszłości kraju. Kompleksowe podejście, integrujące edukację, wsparcie społeczne, infrastrukturę i współpracę z sektorem pozarządowym, stanowi fundament zrównoważonego i nowoczesnego rozwoju Polski w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

S sieć
S organizacji
S społecznych
dla edukacji

Autor: Łukasz Korzeniowski

Koordinacja prac: Michał Szymanderski-Pastryk

Redakcja, korekta, opracowanie edytorskie: Małgorzata Janaszek-Bazanek

Grafika na okładce: Three Dots Agency

Treść publikacji (o ile nie zaznaczono inaczej) jest dostępna na licencji Creative Commons (CC BY-ND 4.0)

Warszawa 2025

Wydawca

SOS dla Edukacji

ul. Smolna 20/6, 00-375 Warszawa

kontakt@sosdlaedukacji.pl

sosdlaedukacji.pl

Publikacja bezpłatna

Opracowanie ekspertyzy było możliwe dzięki wsparciu finansowemu Narodowego Instytutu Wolności w ramach projektu „Obywatelski Think Tank dla edukacji: wspólnie tworzymy przyszłość nauczania”.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
ROZWOJU ORGANIZACJI OBYWATELSKICH NA LATA 2018–2030 PROO

S sieć
O organizacji
S społecznych
dla edukacji